

Toir Xolmirzayev
stajyor o'qituvchi
Jamshid Ziyoyev
stajyor o'qituvchi
Iqtisodiyot va pedagogika Universiteti
O'zbekiston

MILLIY HUNARMANDCHILIKDA OILAVIY BIZNESNI BOSHQARISH ASOSLARI

Annotatsiya: Maqola bugungi kunda Respublikamiz oldida turgan dolzarb masalalarni yechimini topishga qaratilgan "Milliy hunarmandchilik" rivojlantirish bo'yicha konseptual yondashuvlarni hamda xorij tajribasini o'rganish va uni Respublikamizga mos jihatlaridan foydalanishning yangi yo'nalishlarini taklif etish bo'yicha tavsiyalar berishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: hunarmandchilik, oilaviy, biznes, oila aktivlari, oilaviy hunarmandchilik, vorislik

Toir Холмирзаев
Стажер-преподаватель
Жамшид Зиёев
Стажер-преподаватель
Университет экономики и педагогики
Узбекистан

ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ СЕМЕЙНЫМ БИЗНЕСОМ В НАЦИОНАЛЬНОМ РЕМЕСЛЕННИЧЕСТВЕ

Аннотация: Статья посвящена исследованию концептуальных подходов к развитию «Национальных ремесел», направленных на поиск решения актуальных проблем, стоящих сегодня перед нашей республикой, а также изучению зарубежного опыта и предложению рекомендаций по новым направлениям его использования. аспекты, которые подходят для нашей республики.

Ключевые слова: ремесло, семья, бизнес, семейные активы, семейное ремесло, наследство

Toir Kholmiraev

Trainee teacher

Jamshid Ziyoev

Trainee teacher

University of Economics and Pedagogy

Uzbekistan

FUNDAMENTALS OF FAMILY BUSINESS MANAGEMENT IN THE NATIONAL CRAFTWORK

***Abstract:** The purpose of the article is to find solutions to pressing problems facing our republic today, to study conceptual approaches to the development of national crafts and to study foreign experience and propose new directions for its use in aspects suitable for our republic, as well as to give suggestions and recommendations for the development of national crafts in the republic.*

***Key words:** craft, family, business, family assets, family craft, inheritance*

Kirish. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiyotni erkinlashtirish va islohotlarni yanada chuqurlashtirish jarayonidan ko‘zlangan asosiy maqsadlardan biri, iqtisodiyotning davlat va nodavlat sektorida xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada keng imkoniyatlar tizimini shakllashtirish bilan birga oilalarni ish bilan bandligini ta’minlashga qaratilganligidir. Ana shu faoliyat zamirida oila tadbirkorligi ham o‘ziga xos muhim o‘rin tutadi.

Binobarin, bozor munosabatlarning rivojlanishi sharoitida mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning pirovard natijasi oilalar iqtisodiy farovonligini oshirishga qaratilgan. Ushbu farovonlikka erishish, ko‘p hollarda oilada tadbirkorlikni yuritish bilan bog‘liq bo‘ladi. Qolaversa, jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri uning negizini tashkil etuvchi har bir oilaning to‘kin,

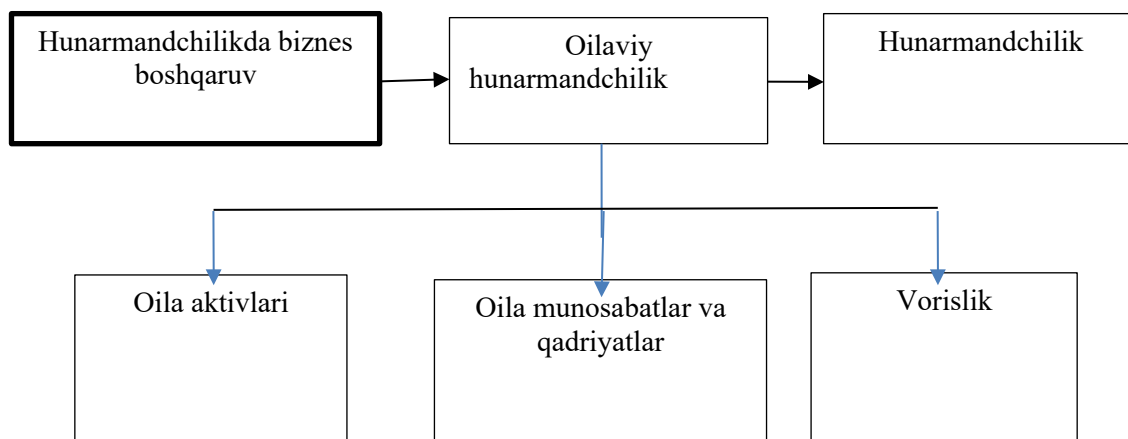
farovon turmush kechirishidir. Albatta, o'tish davrini boshidan kechirayotgan davlatimiz oilalarni ham iqtisodiy, ham ma'naviy, ham ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratmoqda. Oilaning turmush darajasini oshirish, oila va bola salomatligini yaxshilash, ajralishlar sonini kamaytirish maqsadlari bo'yicha kompleks dasturlarning ishlab chiqilishi va ular ijrosining ta'minlanishi natijasida sezilarli yutuqlar qo'lga kiritilmoqda. Shunga qaramasdan respublikamizda o'ta kambag'al va o'ta boy bo'lmagan, o'rtahol oilalarni shakllantirish, ayniqsa qishloqlardagi oilalarni ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilash bilan bog'liq muammolar hali dolzarbligicha qolayotganligi bu masalaga alohida e'tibor qaratishni talab qiladi. Bunda, oilaviy biznesni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Oilaviy biznes – kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'ziga xos tashkiliyhuquqiy shakli sifatida mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati katta bo'lib, u bir qator afzalliklarga ega, jumladan moslashuvchanlik va innovatsiyalarning yuqori darajasi, o'zgaruvchan bor talablariga tez moslashish qobiliyati, oila institutini mustahkamlash kabi muhim ijtimoiy vazifani bajaradi, bolalarni muvaffaqiyatli tarbiyalashga imkon bergan holda, ularni ijtimoiylashtirishga hamda demografik muammolarni hal qilishga imkon beradi, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga bo'lgan yuqori intilish darajasini ta'minlaydi, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishining zaruriy sharti bo'lgan fuqarolarning tadbirkorlik nuqtai nazaridan o'zo'zini ro'yobga chiqarishga imkon beradi, jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy holatning barqarorlashuviga zamin hozirlaydi. O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarning erkin kirib kelishi va infratuzilmasini xalqaro talablar asosida shakllanishini ta'minlash maqsadida institutsional o'zgarishlar, ya'ni huquqiy-meyoriy hujjatlar, standartlar va talablar ishlab chiqilmoqda va boshqaruv tuzil-malari takomillashtirilmoqda.

Oilaviy biznes va hududlar rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlikning nazariy modeli ishlab chiqilgan (Basco)[2] shuningdek, iqtisodiyotda oilaviy firmalarning afzalliklari, korporativ boshqaruv va tadbirkorlikning rivojlanishiga institutsional

yondoshuv nuqtai nazaridan, ularning o'ziga xos xususiyatlari o'rganilgan (Banalieva, Eddleston, Zellweger; Steier) [3].

Ushbu nazariy tushinchalar, oilaviy tadbirkorlikning asosiy xususiyatlari hamda mulk va boshqaruv munosabatlari tizimining o'zaro bog'liq iyerarxiyasini to'la ifoda etadi, ammo ularning ko'p o'lchamli o'zaro ta'sirini yetarlicha ifodalamaydi. Yoki boshqacha aytganda, oilaviy tadbirkorlik faoliyatida rollar taqsimoti yoki vakolatlarining aniq chegarasini yetarlicha aks ettirmaydi. Bunday yondoshuv oilaviy tadbirkorlik faoliyatida uning mulkdorlari, oila a'zolari va boshqaruvchisining aniq vakolatlari chegarasini ifodalovchi uch o'lchamli modelda yaqqol namoyon bo'ladi (1-rasm). Muammoga bunday yondoshish institutsional nazariyadagi mulkiy huquqlar tasnifiga asoslanadi.

1-rasm. Oilaviy hunarmandchilikda biznes boshqaruvi

Ko'rinib turganidek, oilaviy biznes muammolarini o'rganishning murakkabligi, unga turli xil nazariy yondoshuvlarning xosligidan kelib chiqadi. Xususan, oilaviy tadbirkorlik sohasidagi tadqiqotlarda qo'llanilgan nazariyalarni institutsional nazariy yondoshuvlar [4] va ijtimoiy soha iqtisodiyoti nazariyalari bo'yicha yirik guruhlariga ajratish mumkin. Shuningdek, bu sohadagi tadqiqotlarda resurslarga asoslangan nazariyalar, boshqaruvga oid nazariyalar va ijtimoiy kapital nazariyasi kabi boshqa fundamental nazariyalar ham keng qo'llanilmoqda. Bunday turli xil nazariy yondashuvlar oilaviy biznes amaliyotida yuzaga keladigan muammo va hodisalarni ilmiy asoslashda qo'l keladi. Bu borada, Peterson va Distelberg [5] inson tabiatiga urg'u berib, oila birligini moddiylikdan ajratuvchi [6] uch bosqichli modelni

qoʻllagan. Mualliflar ikki omil taʼsirida biznesni rivojlanishini taxmin qilib, ular oʻrtasidagi bogʻliqlik chiziqli emasligi, balki ular alohida mazmunga ega omil sifatida ahamiyatli ekanligini koʻrsatgan. Peterson va Distelberg tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, inson tabiati va oila tizimi chegarasida yotuvchi umumiy nazariyaning qiziqarli tadbqiqini namoyish etdi. Koʻrinib turganidek, bu sohadagi dastlabki tadqiqotlarda cheklangan sondagi nazariyalar qoʻllanilgan.

Mamlakatimizda ham prezidentimizning 2017 yil 17 noyabrdagi PF-5242-son Farmoniga asosan, 2018–2019 yillarda yoshlarni «Usta-shogird» usulida oʻquv dasturlari boʻyicha tayyorlash uchun Bandlikka koʻmaklashish davlat jamgʻarmasi hisobidan 1 milliard soʻm miqdorida mablagʻlar berilishi koʻzda tutilgan.

Farmon bilan hunarmandchilikni respublika hududlari, tuman va shaharlarida rivojlantirish boʻyicha ham aniq chora-tadbirlar belgilangan. Xususan, respublika hududlarida hunarmandchilik obyektlari, jumladan muzey-ustaxonalar, «Usta-shogird» maktablari, hunarmandchilikni rivojlan-tirish boʻyicha axborot-resurs markazlari va boshqa obyektlarni tashkil etish boʻyicha kompleks chora-tadbirlar tasdiqlangan.

2018–2019 yillarda respublikaning 23 ta shahar va tumanlarida Hunarmandchilikni rivojlantirish markazlarini yaratish nazarda tutilgan. Ushbu markazlar tarixiy-anʼanaviy arxitektura uslubida qurilib, ular hududida turistlarni keng jalb qilish uchun «tarixiy sharq bozori» uslubidagi savdo rastalari, xalq ijodi ustalari tomosha koʻrsatadigan maxsus joylar, karvonsaroylar va boshqa obyektlar joylashtiriladi. Muhimi, bu markazlarda hunarmandlar, asrlar davomida ularning ajdodlari kabi bir joyda yashab mehnat qiladi, yaʼni qurilayotgan binolarning birinchi qavatida ularning ustaxona va savdo doʻkonlari joylashadi, ikkinchi qavatda ular uchun zamonaviy turar joylar tashkil etiladi.

Farmonda yoshlarni hunarga oʻqitish va hunarmandchilik koʻnikmalarini avloddan-avlodga oʻtkazish masalalariga alohida eʼtibor ajratilgan. Shu maqsadda 2018 yilda respublikamizning barcha hududlaridagi 16 ta kasb-hunar kollejida «Hunarmand» uyushmasining aʼzosi boʻlgan hunarmandlarni oʻqituvchilar sifatida

jalb qilgan holda, hunarmandchilik ishi bo'yicha yangi kasbiy ta'lim yo'nalishlari ochilishi nazarda tutilgan.

Bunda hunarmandchilikka o'qitishda hunarmandlar bilan yakka tartibdagi tadbirkorlar singari shartnoma tuzish huquqi beriladi hamda ular ko'rsatgan ta'lim xizmatlari soliqqa tortilmaydi. Bundan tashqari, «Usta-shogird» maktablari o'quvchisi sifatidagi ish davri o'quvchilar 25 yoshga yetgunga qadar yiliga eng kam ish haqining kamida 2,5 barobari miqdorida sug'urta to'lovi to'langan taqdirda ularning mehnat stajiga qo'shiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelejagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz O'zbekiston NMIU 2017 yil.
2. Basco, R. Family business and regional development - A theoretical model of regional familiness. *Journal of Family Business Strategy* (2015), <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfbs.2015.04>
3. Banalieva E.R., Eddleston K.A., Zellweger T.M. When do family firms have an advantage in transitioning economies? Toward a dynamic institution-based view // *Strategic Management Journal*. – 2015. –T. 36. - -№ 9. – c. 1358-1377.
4. Vallejo M.C., &Langa, D. (2010). Effects of Family socialization in the organizational commitment of the family firms from the moral economy perspective // *Journal of Business Ethics*, no. 96(1), pp. 49-62.
5. Peterson, P., &Distelberg, B. J. (2011). Differentiating value orientations and unity in values as predictors of varying family business system processes. *Journal of Family Business Strategy*, 2(4), 207–219.
6. Distelberg, B., & Blow, A. (2010). The role of values and unity in family businesses. *Journal of Family and Economic Issues*, 31(4), 427–441.
7. Shodmonovna F. S., Djuraevich K. S., Jamolovich A. R. The importance of economic efficiency in the enterprise and its theoretical aspects // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2021. – T. 11. – №. 3. – C. 1337-1345.

8. Shodmonovna F. S., Bakhtiyorovna N. Z., Khaitovna S. M. The need for investment in the development of the country's economy and entrepreneurship //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 3. – С. 1101-1108.
9. Dustova M. X., Shomurotova S. O. TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SAMARALI BOSHQARISH //Conferencea. – 2022. – С. 119-121.
10. Dustova M., Makhmutullayeva S. КАК ЭЛЕКТРОННАЯ КОММЕРЦИЯ МЕНЯЕТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ЛОГИСТИКУ? //THE INNOVATION ECONOMY. – 2023. – Т. 1. – №. 03.